

Трагови са путовања
акварели Милана Злоковића

**Трагови са путовања
акварели Милана Злоковића**

Београд 2019.

Издавач : Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Оливера Вучковић

Аутор изложбе и каталога: Хајна Туцић, историчар уметности

Рецензент: др Гордана Митровић, историчар уметности

Консултанти: Милица Мојовић, Ђорђе Мојовић - Фондација Милан Злоковић

Светлана Митић – Музеј савремене уметности

Гордана Станишић – Народни музеј у Београду

Лектура: Татјана Тодоровић, E-Quil

Превод : Бојана Додић, преводилачки студио Језикалац

Дизајн каталога: Лука Прокић

Репродукције оригинала из породичне заоставштине.

Штампа: Birograf comp

Тираж: 300 примерака

Београд, 2019.

Изложба и каталог настали су у сарадњи Завода за заштиту споменика културе града Београда и Фондације Милан Злоковић, средствима Секретаријата за културу Града Београда.

Овом изложбом јавности се открива мање познати сликарски рад архитекте Милана Злоковића, ерудите, полиглоте, професора архитектуре и знаменитог српског пројектанта XX века, расветљава се стваралаштво које је остало у сенци његовог дугогодишњег и изразито плодног архитектонског опуса. Представљањем ликовних дела изведених специфичном техником акварела, истакнута је како његова енергична и свестрана личност, велики сликарски таленат, тако и изузетност архитектонског цртежа.

Био је један од оснивача Групе архитеката модерног правца (1928. године заједно са архитектама Браниславом Којићем, Јаном Дубовијем и Душаном Бабићем). Његова породична кућа у Улици интернационалних бригада 76 прва је изграђена модерно конципирана приватна кућа и први пример архитектуре модерног правца у Србији, са иновацијама у конструкцији и термо и хидроизлоацији равног крова. После студија архитектуре на Високој техничкој школи у Грацу и на Техничком факултету у Београду, Злоковић се усавршавао у Паризу, на Ecole Supérieure des Arts, као и код чувених професора Шарла Дила и Габријела Мијеа . Од 1923. године започео је педагошки рад на Архитектонском одсеку Техничког факултета Универзитета у Београду, као асистент на предмету Пројектовање јавних грађевина код професора Драгутина Ђорђевића, а од 1950. постао је редовни професор на Архитектонском факултету Универзитета у Београду. Радио је много и посвећено и креирао значајне грађевине модерне архитектуре, како у Београду, тако и Србији. Од укупно пројеката реализовао је двадесет и два. Зграде Универзитетске дечје клинике, Ауто-сервиса ФИАТ, Јосифа Шојата, Невене Заборски, виле за породице Штерић и Прендић, хотел „Жичу“ у Матарушкој Бањи код Краљева, Хипотекарну банку у Сарајеву, Привредни дом у Скопљу, Основну школу у Јагодини, Царинарницу у Котору, Дом народног здравља у Рисну, Учитељску и Вишу педагошку школу у Призрену (у сарадњи са сином Ђорђем Злоковићем, архитектом), Туристички комплекс „Медитеран“ у Улцињу (са кћерком Милицом Мојовић и сином сином Ђорђем Злоковићем, архитектама). Осим изведених дела у Београду и Србији, као и градовима земаља у окружењу и на Јадранском приморју , Злоковић је израдио и предлоге урбанистичких планова, а успешно се пласирао и на многим архитектонским конкурсима. Значај Злоковићевог научног доприноса у области процеса архитектонског пројектовања и модуларне координације показују његови бројни објављени радови и чланци у новинама и научно-стручним часописима на српском, италијанском, немачком и француском језику. Радио је и као научни саветник Института за архитектуру и урбанизам Србије, Југословенског грађевинског центра и других научних институција у земљи и иностранству. За животно дело је 1963. године добио Седмојулску награду Републике Србије.

*

Злоковићев сликарски опус није сасвим независан од архитектонског, јер је оставио и изузетне исцртане и акварелисане перспективне изгледе архитектонских пројеката, а они су спона са акварелима у којима је предмет чист ликовни језик и креативни израз односа ликовних елемената боје, линије, површине... У породичној „Фондацији Милан Злоковић“ брижљиво је сачувана комплетна заоставштина архитекте, у којој осим техничке документације

архитектонских пројеката, скица за пројекте, фотографија, дописница са путовања, књига из богате личне библиотеке, има и преко три хиљаде акварела и цртежа са различитим ликовним садржајем. Рано детињство и одрастање у Италији утиснули су печат на Злоковићев живот, јер му је отац био капетан брода у италијанској и аустријској/аустроугарској флоти. Касније је и сам много путовао, па су на изложеним акварелима сачувани трагови са путовања насталим на путовањима по Италији, Грчкој, као и ширем Средоземљу, све до Марока и Еритреје на афричком континенту.

Осим акварела, Милан Злоковић је урадио и неколико слика у техници уља на платну, дрвету, шпер плочи ????. По сећању његове кћери, архитекте Милице Мојовић, је сликао је опуштајући се у паузама пројектовања и из забаве. То су акварелне скице, које је као сви вешти сликари радио брзо, током свега неколико минута, због брзине сушења прозирног наноса водене боје, те је израдио велики број ових малих сликарских дела. На њима је вертикално уз ивицу папира исписивао датум и годину настанка, иницијале „ЗЛ“, као и скраћено „БГД“, понегде и неки други град који је представио или назив према мотиву. Поред лазурних акварела, сликаних директно бојом, има и акварелисаних цртежа. Чини се да је са посебним занимањем и веома вешто изводио цртеж у једном дугом непрекинутом потезу, што је резултирало преклапањем форми, али и нереалним перспективама и односима између предмета и фигура, нарочито код представа мртвих природа и неких фигуралних композиција. Након првих радова насталих током школовања у Паризу и на студијским путовањима по манастирима у Србији, мањи број акварела насликан је у међуратном периоду, док већина потиче из педесетих и шездесетих година XX века, када је више боравио на југу Србије и Црногорском приморју, радећи на пројектима у Призрену и Улцињу и генерално имао мање пројектантског посла на различитим међусобно удаљеним локацијама.

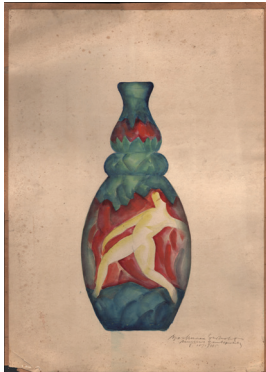
Прозрачни и свежи пејзажи с путовања по медитеранским просторима, некад загасите атмосфере, нанети су четкицом лазурним прелазима, дати лаким изразом. Осим светлих и прозирних, има и акварела које одликују јарке топле боје, посебно са црвеним и мрким колористичким акцентима, ретки су изведени у свега неколико боја или монохромно. Неки акварели са фигуралним представама и пределима су у изразу и колориту чак експресионистички.

На Архитектонском факултету је акварел са цртањем био обавезан предмет, а Злоковић је припадао посебном стваралачком кругу колега, истакнутих професора, али и изузетних цртача и сликара: Милана Минића, Александра Дeroка, Зорана Петровића, Бранислава Вуловића, Јована Нешковића, Бранислава Миленковића и других, међу којима је и он објавио неколико акварела и цртежа у часопису Цртежи који је излазио у периоду између 1956. и 1965. године у издању Архитектонског факултета и у којима се публиковани црно-бели акварел, иако настао сликарским средствима, доживљава као цртеж. Излагао је своја дела на пролећним и јесењим изложбама у Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић“ заједно са другим уметницима: сликарима, вајарима и архитектама, као и са уметничком групом „Облик“ у Београду и иностранству.

У Злоковићевим линеарним и колорисаним акварелима и акварелисаним цртежима уочавају се не само тематска разноврсност – фигуралне представе, пејзажи, мртве природе, жанр-сцене, ентеријери, асоцијативне и апстрактне геометријске студије – већ и различит стилски приступ. Модерним и нереалистичним стилским изразом, у коме је форма стилизована и донекле трансформисана, разливена или само наговештена, уметник успева да прикаже на пример нежност женског лица и тела или атмосферу неког предела.

У већем броју су очувани акварели са представама једне или групе женских глава, кратке студије младих девојака без портретских карактеристика, али које су сензуалне, са наглашеним очима и уснама. У приказу актова већ је приметан слободнији и изражајнији ликовни приступ. Пејзажи су други по заступљености мотив међу његовим акварелима, најчешће су то предели у Јадранском приморју и ширем Медитерану. Занимљива је перспектива из које приказује пределе, посебно оних са веће висине, из птичје перспективе, какав је са прозора мајчине куће у Прчњу, али и прикази улица и поглед са терасе на улице у граду Корчули. Злоковић је сликањем воде и ваздуха дочаравао атмосферу врелог летњег дана малог приморског места са каменим кућама у уским улицама. Неколико акварела има колорит и атмосферу јапанских графика - естампа 19. века, иначе велике инспирације европских уметника првих деценија XX века. На ретким портретима чланова породице назначена је осећајност и емотиван приступ у приказу личности ... Представе мртве природе су геометријске, линеарне, али и колористичке студије, као и геометријски цртежи изведени слободном руком у једном непрекинутом потезу, попут лавиринта. Жанр-сцене су пуне атмосфере и динамичних елемената са фигурама у покрету и живом разговору. У одређеном броју акварела присутан је архитектонски мотив, док је свега наколико приказа ентеријера, углавном радног простора у кући или у кабинету на факултету.

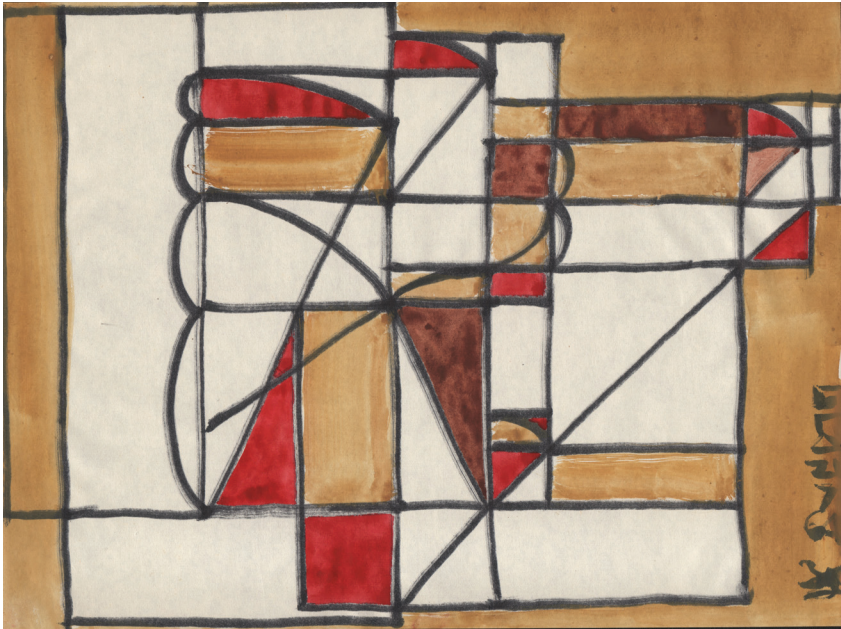
Сагледавање Злоковићевих сликарских дела, која подижу на виши ниво значај његовог целокупног опуса, потврђује његов изузетан и комплексан стваралачки таленат. Изражене ликовне вредности његових акварела не заостају за делима савременика истакнутих сликара, како периода треће и четврте деценије XX века, тако и наредних деценија након Другог светског рата. Дугогодишњи активан рад и висок квалитет његовог архитектонског опуса, засновани на широком интересовању на пољу више уметничких медија и импресије које је понео са путовања по далеким пределима, преточени су и у акварелне импулсе који исказују Злоковићева промишљања о прожимању и јединству уметности. У тематски и стилски разноврсном опусу овог архитекте и уметника открива се богатство истраживачког духа и посебна, разнолика, али и упечатљива ликовна поетика и моћан стилски израз, у којима као да су контрастно равноправни уметнички изрази неколико различитих сликара, сведоче да је Злоковић сликарство доживљавао као део процеса пројектовања, да је изузетно добро познавао историју уметности, па се у његовим сликарским делима уочава блиска спона са савременим уметничким и стилским усмерењима у непосредном окружењу и у свету.

*Милан Злоковић (1898. Трст – 1965. Београд) је био
врхунска личност у архитектури Београда између
два светска рата; комплетна и комплексна ...
у исто време и уметник и научник и бoем и радник стваралац*

Бранислав Којић